

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

נגע הצרעת – ב"אדם השלם" בלבד

הדיבור משפיע על עצם הנפש / צרעת – להציל האדם מדיבור רע ומפגם בנפש / נגעים בחיצוניותו של "אדם השלם" / טעם למה שאין נגעים בזמן הזה

נגע הצרעת אינו דבר טבעי "ממנהגו של עולם", אלא "אות ופלא ה'" בישראל כדי להזהירן מלשון הרע". שהמספר לשון הרע היו באים עליו נגעים על ביתו, ואחר כך גם בלבושו ובגופו, עד שישוב דיבורו להיות כ"כשרי ישראל" (רמב"ם הל' טומאת צרעת פט"ז ה"י).

חטא לשון הרע המביא לצרעת הוא מהחמורים ביותר. הוא שקול כנגד ג' עבירות שאמרו עליהם "יהרג ועל יעבור", והמדבר לשון הרע "כאילו כופר בעיקר" (רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ג). ועל כן טומאת הצרעת היא טומאה חמורה, שצריך מחממה לצאת מג' מחנות ולישב שם בדם, ועד שאמרו חז"ל ש"מצורע חשוב כמת" (גדרים סד, ב).

ואם כן, מה ייפלא שאמרה תורה "אדם כי יהי' בעור בשרו נגע צרעת". הלא ארבעה תוארים ישנם: "אדם", "איש", "גבר" ו"אנוש", ו"אדם" הוא המעולה שבכולם (זהר פרשתנו מח, א. ועוד). ואיך קראה התורה בשם המעלה למי שנכשל בחטא נורא ובטומאה חמורה זו (כן הקשו בזהר שם. ובאלישיך ריש פרשתנו. ועוד)?

הדיבור משפיע על עצם הנפש

שני ענינים ישנם בדיבור לשון הרע:

א. בין אדם לחבירו –

לשון הרע הוא תוצאה מהנהגה כללית בלתי רצויה בין אדם לחברו. הדיבור כגנות חברו נובע ממידותיו הרעות של האדם, כקנאה, שנאה וכיוצא בזה, ועל ידי הדיבור הוא מזיק את חברו.

ב. קלקול בכח הדיבור –

עצם הדיבור בלשון הרע, גם אם אין הדבר נובע ממידות רעות, וגם אם נעשה שלא במתכוון, הרי הוא מושך את האדם ומורידו לתוך הרע.

דהנה, כאשר מתבוננים במהות הדיבור, מוצאים שהדיבור הוא ענין חיצוני ביחס לנפש. הדיבור והמחשבה שניהם הם מן ה"לבושים" שבהם מתלבשת ומתבטאת הנפש, אבל חילוק גדול ביניהם: המחשבה היא "לבוש המיוחד" – היא משוטטת תמיד ואין האדם יכול "לפשטה" מן הנפש שלא יחשוב כלל. והמחשבה גם מתאימה תמיד אל הבנת הנפש ורגשותיה. לעומת זאת, הדיבור הוא לבוש חיצוני – האדם יכול "לפשוט" לבוש זה ולא לדבר כלל, וגם יכול לדבר דיבורים שהם הפכיים ממה שנפשו מבינה ומרגישה (ראה בארוכה בספר המאמרים אעת"ר עמ' מג ואילך).

ומכיון שהדיבור הוא רחוק מן הנפש, והוא לבוש חיצוני בלבד, אפשר לטעות ולחשוב שאין הדיבור הרע משפיע כל כך על הנפש, שהרי הוא רחוק ממנה.

אמנם באמת נתבאר בסה"ק (ראה ספר המאמרים רנ"ט עמ' לו ואילך. ועוד), ששורש הדיבור הוא בעצמותה של הנפש. ולמרות שכאשר יוצא הדיבור בפועל הוא חיצוני ואינו מבטא בהכרח את כוחות הנפש, מכל מקום עצם ענין האותיות והדיבור שורשו בעצם הנפש. ועד כדי כך קשור ענין הדיבור עם עצמותה של הנפש – שהאדם כולו נקרא "מדבר", על שם כוח הדיבור המושרש בעצם נפשו (ראה לקוטי שיחות ח"ו עמ' 115 ואילך).

ומכיון שהדיבור מושרש בעצם הנפש, צריך האדם לזהר מאוד בדיבורו, כי כל דיבור משפיע על עצם נפשו. וכאשר מדבר האדם מילי דלא מעלי כלשון הרע וכיוצא, הרי הדיבור משפיע על הנפש השפעות רעות, והוא מושכה עוד ועוד לעניני רע.

צרעת – להציל האדם מדיבור רע ומפגם בנפש

את אותם שני ענינים שבלשון הרע – הנהגה בלתי רצויה לחברו ופגם בדיבור ובעצם הנפש, מצינו גם בדברי הרמב"ם, שחילק את הדיבור באיסור לשון הרע לשניים:

א. בין אדם לחברו – בהלכות דעות (פ"ז), מפרט הרמב"ם כמה ענינים הבאים מהנהגה קלוקלת בין אדם לחברו ומידות רעות, וביניהם גם מאיסור לשון הרע.

ובנוגע לסוג זה של לשון הרע הנובע ממידות מקולקות בין אדם לחברו, מאריך הרמב"ם מאוד בגודל חומרתו: "שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו

לקראת שבת

יא

חלק לעולם הבא . . ולשון הרע כנגד כולם . . כאילו כופר בעיקר . . שלושה לשון הרע הורגת". כי לשון הרע כזה הנעשה במתכוון וביודעין להזיק חברו, הוא חטא חמור ביותר.

ב. קלקול בכח הדיבור – בהלכות טומאת צרעת (בסופן), מדבר הרמב"ם על כמה מיני דיבור רע המורידים את האדם, ומדרדרים אותו אל עברי פי פחת, וביניהם גם דיבור לשון הרע. ושם אינו מדבר על היזק חברו וכיצא בזה, אלא על השפעת הדיבור הרע, מאיזה סוג שיהי', על עצם הנפש.

וכפי שמאריך שם הרמב"ם מסדר הירידה של המדבר דיבורים רעים: "שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם, וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים, בתחילה מרבין בדברי הבאי . . ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים . . ומתוך כך . . כופרין בעיקר".

ועל סוג זה של לשון הרע, בא נגע הצרעת. ומטרתו היא להזהיר את האדם שלא ישב במושב הרשעים ודיבוריהם הרעים, אלא יחפש שיחת כשרי ישראל.

נגעים בחיצוניותו של "אדם השלם"

ומעתה יובן כיצד קוראת התורה לצרוע שדיבר לשון הרע בשם המעלה "אדם":

המדבר לשון הרע אינו דווקא אדם רע השונא חברו ומבקש להזיקו. אלא פעמים שמדובר באדם שכולו טוב וקדושה, רק שאינו נזהר בדיבורו, ולפעמים מדבר דיבורים בלתי רצויים. ומכיון שהפגם בכח הדיבור משפיע על עצם הנפש, ועלול להוריד מדחי אל דחי – מזהירו השי"ת, על ידי נגע הצרעת, שיחדל מכך.

יתר על כן נתבאר בסה"ק (לקוטי תורה תזריע יג, ב), שאדרבא, "אדם" הצרוע שעליו דיברה תורה עומד במדרגה גבוהה ועליונה:

מדובר ביהודי ש"הוא שלימו דכולא", ו"מוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים". ואף על פי כן נותר בו מעט מזעיר ענין של רע, והרי הוא נמצא "בעור בשרו" בלבד – בחלק החיצוני ביותר. ועל כן "נולדים סימנים בגשמיות בבשרו שלא כדרך הטבע", דנגעים אלו שהם בחיצוניות, בעור הבשר, מורים על כך שהפגם היחידי שבו הוא חיצוני – בכח הדיבור בלבד.

ונמצא שנגע הצרעת שייך דווקא באדם נעלה ומרומם, שתיקן וקידש את כל מציאותו, והרע היחידי שנותר הוא בחיצוניותו בלבד. ועל כך בא נגע הצרעת להפרישו גם מחיסרון זה. ולכן קראה תורה את הצרוע בשם המעלה "אדם" – כי דווקא באדם נעלה זה שייך לומר שאין בו פגמים פנימיים, אלא נגע ב"עור בשרו" בלבד.

טעם למה שאין נגעים בזמן הזה

ויש להסביר על פי כל זה באופן נפלא את סדר השתלשלות נגעי הצרעת, שכתב הרמב"ם (סוף הל' טומאת צרעת): "המספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו . . אם עמד ברשעו עד שהותך הבית משתנין בלי העור שבביתו שהוא יושב ושובב עליהן . . ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו . . ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה צורו ויצטרע".

תחילת חטא לשון הרע הוא דיבור ופגם חיצוני בלבד, שאינו נוגע בנפש האדם עצמו. ועל כן משתנין רק קירות ביתו, שקירות הבית הם רחוקים מאוד מן האדם, וכמו כן הפגם של הדיבור הוא חיצוני ורחוק מן הנפש.

ואם לא שב האדם מדיבור לשון הרע שלו, מחלחל הרע בנפש האדם עד שממשיך נגע הצרעת להיות קרוב אליו עוד ועוד, ואז "משתנין הבגדים שעליו", שהם קרובים יותר לאדם עצמו.

וסוף דבר שאם לא יישר אורחותיו מגיע הנגע לעור בשרו ממש, כי הרע התפשט יותר בנפש, עד שמטמא גם את עור הבשר.

אמנם כל זה הוא רק באדם השלם שהפגם הוא רק בחיצוניותו. אבל אם יש פגם גם בפנימיות הנפש וכוחותי, אזי לא שייך ענין הצרעת כלל.

והנה, אדם שאין בו רע פנימי כלל – "אינו בנמצא אצלנו". כי "אף הצדיק והטוב, עדיין הרע קצת בפנימיות". ומטעם זה לא מצינו את נגע הצרעת בזמן הזה, כי ענין נשגב זה שייך ב"אדם השלם" בלבד (ראה לקוטי תורה שם).

